

O retrospectivă bibliofilă

de Radu Ciobanu

Horia Bădescu, *Cărțile viețuirii*, 1. *La poarta cuvântului*, 2. *Furcile caudine*, 3. *De la o zi la alta*, Cluj-Napoca, Ed. Eikon, f.a. [2013].

Cunosc în viața noastră literară o seamă de scriitori de incontestabilă originalitate și valoare, a căror „vizibilitate” e mai mult sau mai puțin estompată de funciara lor discreție. Ei sunt îndeobște omiși din diversele „liste” ocazionale, nu fac parte din ceea ce Alex Ștefănescu numea „sindicate ale succesului” și, ca atare, nu sunt de găsit nici prin varii comitete, comiții sau asocieri tacite de propulsare și premiere mutuală. Și totuși se bucură de o notorietate pe cât de lipsită de ostentație, pe atât de solidă și definitivă, întemeiată exclusiv pe „ispravă culturală” în accepția lui Noica, adică pe operă: sunt scriitori cu operă. E vorba în asemenea cazuri de artiști al căror inerent orgoliu profesional e în permanentă echilibrat de smerenie, înțelegând prin aceasta lucida și justa situare în relația cu lumea și transcendența ei. O asemenea personalitate e Horia Bădescu, cel recent intrat în ordinul septuagenarilor, eveniment marcat printr-o splendidă casetă ocrotitoare a trei volume antologice, sub titlul comun *Cărțile viețuirii*: 1. *La poarta cuvântului*, 2. *Furcile caudine*, 3. *De la o zi la alta*, fiecare volum fiind însoțit de câte o postfață semnată, respectiv, de criticii Ioan Adam, Petru Poantă și Ioan Holban. Este o întru totul remarcabilă ediție bibliofilă, cum puține se văd azi, apărută la editura clujeană Eikon, în colecția de poezie Echinox, coordonată de Eugen Uricaru. Cum nu mi-am pierdut încă ingenuitatea admirației, am găsit motive de bucurie în toate alcătuirile acestei izbânzi editoriale, de la eleganța cromatică și calitatea hârtiei, până la tehnoredactare, paginație, literă...

Originar din Aref, la coborârea dintre munți către muscelele și livezile argeșene, care va rămâne pentru el un fabulos topos al copilăriei, Horia Bădescu a avut și șansa unei ascendențe de învățători din cei hărăziți dascăliei, de le zicea obștea cu venerație, și după moarte, tot *domnul* și *doamna*. De la ei va fi moștenit simțul cel bun și darul de a-și purta prestigiul cu discreție și aristocratică eleganță. Studenția clujeană a fost apoi cea de a doua etapă decisivă în formația septuagenarului de azi. Într-atât, încât, prin firească naturalizare, a rămas definitiv rezident clujean, iar Clujul, ca aspirație a eternei reîntoarceri, e unul dintre motivele recurente ale poeziei sale, îndeosebi a celei cu rezonanțe goliardice: „Inima lui e o carte bătrână /

toamna miroase a teascuri și a harbuji, / ploile scandează pe turla limba română; / ah, filologi zvăpăiați de la Cluj!” Așa cum Sibiul și-a aflat trubadurul său în Radu Stanca, se poate spune că Clujul și l-a găsit în Horia Bădescu. Sunt locuri, profesori inubliabili, prietenii, momente, stări despre care, hipersenzitiv cum e, Horia Bădescu ar tot vorbi - cum și face în dialogul din 2009 cu Maria Vaida („Argeș”, 11-12/2009) - și despre care scrie de o viață, descoperindu-le de fiecare dată noi valori care să le justifice celebrarea. Dar despre înaltele posturi în care meritele l-au situat de-a lungul vieții - de n-ar fi să amintesc decât cea de director al Tearului Național din Cluj sau de atașat cultural al României la Paris - sau despre cele peste douăzeci de volume publicate în țară, alături de nenumărate traduceri prin străinătăți, cu comentariile elogioase aferente, - despre aceste aspecte evită să vorbească. Amintește, în schimb, cu mâhnire cum una dintre marile sale realizări, *Les Colloques Internationaux Blaga*, inițiate de el la Paris și care au propagat cultura română vreme de zece ani (1995-2005), au murit, în deplorabilă tradiție românească, imediat după revenirea sa în țară. Iar, în această ordine de idei, nu cred că e lipsit de semnificație faptul că cel mai pregnant dintre eseurile sale e dedicat Meșterului Manole, cel cu zidirea începută și neisprăvită... Dar, cum ziceam, despre izbânzi, de obicei, nu vorbește, amintindu-le doar când, ca aici, sunt umbrite de mâhniri. În general, Horia Bădescu nu e un artist locvace: el scrie și tace.

Poet și romancier realist sau fantast, eseist, publicist și traducător, calitatea sa „maîtresse” rămâne în cele din urmă aceea de poet. De poet total, trebuie de îndată precizat. Înțelegând prin aceasta deopotrivă virtuozitatea stăpânirii tuturor subtilităților prozodice cum și a întregii game ideatice și afective care își poate găsi expresia în poezie. Cele trei volume din *Cartea viețuirii*, de la care am pornit aceste considerații, stau mărturie. Rezultat al unei selecții dure, ele înfățișează bilanțier lamura creației de o viață. Sunt poeți care profesează exclusiv versul liber, iar el le iese mereu frigid și apter, pentru că niciodată n-au avut curajul să-și impună, măcar experimental, rigorile prozodiei clasice. Dimpotrivă, pe Horia Bădescu pare să-l anime o perpetuă voluptate de a depăși obstacole spre a atinge noi performanțe prozodice. E aici ceva din pasiunea artizană a bijutierului care migălește în aur montura cea mai potrivită pentru piatra frustă pe care tot el a șlefuit-o, devoalându-i ascunsele splendori. Fidela frecventare a versului clasic face ca până și poemele sale în vers liber să dobândească un ritm interior și, grație câte unei rime inopinate, eufonii surprinzătoare, care le potențează de

fiecare dată sensul. Primul aspect, cel mai evident, care reține atenția la o inițială rășfoire a acestei impunătoare retrospective, e dezinvoltura cu care Horia Bădescu adoptă cele mai diverse modalități de expresie poetică, de la aparent naivul vers folcloric, sublimat însă în intime, delicate trăiri, până la rigorile autoimpuse: ca și când cele existente nu i-ar fi fost de ajuns, ireprimabilul poet își agonisește altele, în noua specie, de dânsul inventată, *ronsetul*, hibrid reușit între rondel și sonet. Și, în ciuda, rigorilor prozodice cumulate din cele două specii clasice, ronsetele lui Horia Bădescu sunt, poate, dintre toate modalitățile pe care le frecventează, cele mai reprezentative pentru profilul său artistic, prin dramatismul lor intrinsec. Dar, dincolo de neobișnuita sa disponibilitate sub aspect formal, se impune remarcată și posesia a ceea ce aș numi un foarte exact simț al proporțiilor sau al măsurii. Un fel de *modus in rebus* guvernează din umbră întregul său univers poetic. Nu doar pentru că știe (ceea ce nu mulți știu) când și unde trebuie să se oprească, ci și fiindcă, în funcție de ceea ce își propune să transmită, intuește foarte exact „doza” și formula optimă. Pentru o autodefinire, bunăoară, care trebuie să fie sobră, dilematică și vag premonitoare, în spiritul discreției și organice sale neliniști, Horia Bădescu știe că expresia cea mai adecvată se poate obține prin austerizarea și esențializarea versului liber, ca în minipoemul *Portret*: „Blând ai devenit! / Renunțare sau oboseală? /Taci tot mai mult, / tot mai mult începi să semeni / cu bulgării cenușii / de țărână.” Sau ca în această tulburătoare retrospectivă din ciclul *Abatoarele tăcerii*, unde primul vers ține întotdeauna loc de titlu:

„**La început a fost vântul** , / mai apoi ploile; / atât de vast orizontul, / atâta de gol... / Flacăra trupului tău / luminând abisul: / în urmă viața întreagă, / întreaga moarte-nainte.” Pentru ca, dimpotrivă, atunci când nostalgia, amintirile cu inserții epice și reflecții existențiale incluse devin invazive, opțiunea să se orienteze înspre specii care îngăduie desfășurări pe spații vaste și cu o largă gamă de mijloace stilistice, precum balada. Horia Bădescu este, de altfel, unul dintre marii baladiști ai literaturii noastre. Criticul Ioan Adam îl numește „un avatar valah al lui Villon” și are dreptate în măsura în care Villon a devenit un fel de spirit tutelar al speciei, recunoscut ca atare de toți baladiștii. Inclusiv de Horia Bădescu, care îi și dedică o *Epistolă magistrului François Villon zisă în șugubeața Domniei Sale meșteșugărie*. Pe de altă parte însă, el se înscrie, păstrându-și totuși timbrul propriu, în descendența glorioasă a cerchiștilor baladiști de la Sibiu, pentru a se singulariza în cele din urmă definitiv în propria arie a ronsetelor. Despre care spuneam mai sus că îl reprezintă cel mai bine prin dramatismul lor imanent.

C red că observația cea mai importantă și mai pertinentă asupra universului artistic al lui Horia Bădescu îi aparține aceluiași critic Ioan Adam: „Proiectul său liric - scrie d-sa - mizează pe imanența tragicului.” Semnificativ fiind totodată faptul că investigația eseistică cea mai importantă a poetului este cea intitulată *Meșterul Manole sau imanența tragicului*. Într-adevăr, din orice unghi l-am citi, inclusiv în proză, concluzia rămâne aceeași. Precum cucuveaua lui Arghezi din *Graiul nopții*, și Horia Bădescu știe că „...destinul e

grav / în pensula marelui zugrav.” Gravitarea, i.e. tragismul, rezidă întâi de toate în conștiința trecerii, căreia i se adaugă apoi agravant răul veacului. În momente de supremă luciditate, apar mărturisiri precum „Mă tem de teama de a exista”, care trimit spre transcendent, fără a nega divinitatea, dar și fără sfiala de a o interpela: „Pe unde, Doamne, vei mai fi fiind?” sau „Cine mai doarme, Doamne, / în staulul Tău sfânt?” Copleșitoare, însă, și cu maxime efecte artistice, prin sugestii și eufonii, prin rostirea incantatorie, cvasiritualică, rămâne, la toate vârstele poetului, melancolia, fiorul, cutremurul suscitade de conștiința inexorabilului și exprimate prin motivul recurent al scăderii: „Scad zilele, scăderea e în toate...” Nimic nu ilustrează mai expresiv *scăderea* în poezia lui Horia Bădescu decât asocierea cu succesiunea anotimpurilor și fenomenele meteo. Sunt, bunăoară versuri în care ideea trecerii nu apare explicit, dar sugestia indirectă e atât de pregnantă încât nu lasă loc niciunui echivoc: „...de nicăierea nu e nicio veste, / vin ploile, auzi-le cum vin!” Sau: „Tot mai încet lumina se lasă peste burg, / tot mai aproape suntem c-o umbră de amurg.” E vorba, în fond, de o stare ontică, proprie ființării introvertite, deschisă dilemelor esențiale, exprimată și printr-un alt motiv, încă și mai frecvent, - zăpada, frigul, insinuat până la percepția frigului cosmic: „**Amiezi, amurguri, dimineți, amiezi...** / O vreme cenușie care trece. / Pe lume oare ce se mai petrece? / Februarie se surpă sub zăpezi.” Sau, lărgind magnific perspectiva dincolo de sfera intimității: „**E frig, prietene,** / sub stelele reci ale Orientului / e frig! / E frig, prietene, e frig în țărână, / în pâine, / în sânge! / E frig în cântec, / prietene, / de uitare-s cuvintele, / de tăcere-i tăcerea!” și exemplele s-ar putea înmulți surprinzător, salvate de la redundanță prin bogăția și diversitatea nuanțelor care potențează ideea/mesaj cardinal - frigul apocaliptic coborât peste „...un veac sălbatic, cinic și plebeu.” Unde salvarea poate veni doar dintr-o singură sursă, cea a iubirii: „Stai lângă mine! S-a făcut mai frig / și parcă bolta lumii e mai mică, / spre gâtul nostru timpul își ridică / mâinile ucigașe; nu mi-e frică / atât cât încă pot să te mai strig. / Stai lângă mine, s-a făcut mai frig!” Desigur, o cronică, oricât de generos ar fi spațiul de care beneficiază, nu poate cuprinde toată complexitatea unei antologii de proporțiile *Cărților vieșurii*. Nu mi-aș ierta însă dacă aș încheia aceste însemnări fără a aminti o altă temă majoră, care-i urmărește îndeobște obsesiv pe înțelepți la senectute și nu-l putea lăsa indiferent nici pe Horia Bădescu, el definindu-se a fi „...de bătrânețea lumii bătrân.” I-a dedicat astfel un întreg ciclu, *Silogismele drumului*, dar motivul e de regăsit pe neașteptate, ici, colo, de-a lungul întregii sale opere: *drumul* și *calea*, suprapuse semantic și totuși distincte, destinul și inițierea, căutarea și aflarea sau aspirația și zădărnicia: „**Fiecare pe drumul lui** / în calea sa umblă, / dar calea adesea / n-o știe. / Fiecare în calea sa / drumul și-l caută / și adesea / nu-l află. / Fiecare cale e-nchipuirea / fără-de-chipului. / fiecă drum / e uitare de sine.” Și altele, fără îndoială, motive reiterate mereu de-a lungul lucrării unei vieți, purtătoare

de rare certitudini ori de abisale dileme și neliniști perpetui.

În fine, Horia Bădescu e un fel de rege Midas al poeziei, cum, de altfel, însuși constată: „Ating o piatră și se face floare.” Dincolo de talent, e vorba aici de ireprimabila sa calofilie, de lăcomia de frumosul rostirii sugestive, generatoare de gând și îngândurare. Sunt poeți capabili să rămână în conștiința publică - înțelegând prin aceasta cititorul avizat, cel care intră în criză de sevraj, suferind efectiv fizic dacă e privat o zi, două de posibilitatea lecturii - nu prin doctele considerații critice care le glosează opera, ci prin ei înșiși, prin rostiri ce devin pentru cititor obsedante, repere, mărci de identitate inconfundabile, unicate: „Vreme trece, vreme vine, / toate-s vechi și nouă toate...”; „Purtăm fără lacrimi / o boală în strune / și mergem de-a pururi / spre soare-apune...”; „Niciodată toamna nu fu mai frumoasă / Sufletului nostru bucuros de moarte...”; „Ningea bogat și trist ningea, era târziu / când m-a oprit, în drum, la geam, clavirul...”; „Atunci asfinți după creștete luna / și cornul sună, însă foarte puțin...”; „Ne-ar trebui o mie de ani să reclădim / ce-am sfârâmat aseară cu despărțirea noastră...” Aceasta e nobila familie spirituală a poezilor sortiți neuitării, iar, neîndoielnic, Horia Bădescu îi aparține. De n-ar fi decât pentru atât: „Se făcea că e toamnă, se făcea că e vânt, / se făcea c-am rămas numai noi pe pământ...”

